

Caz Arşivi Jazz Dergisi Andante ICE Akademik Ben

Türkiye’de Caz Belgeseli: Yönetmen ve Yapımcı Batu Akyol’la Cazin Ülkemizdeki Geçmişini Konuştuk

Posted on 26/01/2014

Türkiye’de Caz Belgeseli, Türkiye’de jazz’ın gelişimiyle ilgili yapılmış, en detaylı görsel yapıt. Bence bir milat bu belgesel, yakın tarihin belgelenmesi ve günümüze kadar ülkemizde jazz adına olan önemli olayların, mühim müzisyenlerin ve yapıtların altının çizilmesi adına. Dergimiz için, *Türkiye’de Caz Belgeseli*’nin yönetmeni Batu Akyol’la, belgeselin fikri, hikayesi, oluşum süreci ve içeriğiyle ilgili detaylı bir görüşme gerçekleştirdim. Yaklaşık bir yıl önce, henüz uygulama aşamasına geçtiği noktada Batu’yla tanışmış, vizyonundan, enerjisinden, jazz tutkusundan ve bilgisinden etkilenmiştim.

Belgeseli Wayne Shorter açıyor, jazz’ın evrenselliğini vurgularcasına:

Bana öyle geliyor ki farklılıklar ortaya çıktığında, fikirler ayrıştığında, burada bir araya gelip bunu konuşabilirsiniz. Jazz’ın yaptığı da böyle bir şey. Ve bu diyalogu kurmanın öncelikli koşulu, belli bir saygı çerçevesinde olmak. Saygı; birbirini dinlemek, anlamak ve gerçekten neyin önemli olduğunu kavramak, farklılıkları alıp onları birer araç olarak kullanabilmek...

Türkiye’de Caz Belgeseli, sadece kronolojik bir takip gerçekleştiriyor, onun da ötesinde, günümüzün jazz’ının fotoğrafını çekmemiz için bize gerekli olan araçları da veriyor. Akyol, belgeselde, hem dünyaca ünlü, hem de ülkemizin en önemli müzisyenleri, sanat tarihçileri, akademisyenleri, mekan sahipleri ve yorumcularıyla konuşuyor, onların sözlerinden son derece doğal bir akış yaratıyor.

Bir resm-i geçit adeta, *Türkiye’de Caz*: Jazz’ı canlı tanıklarından dinliyoruz kimi zaman, İlham Gencer, Cüneyt Sermet, Emin Fındıkoğlu, Selçuk Sun, Okay Temiz, Maffy Falay, Tuna Ötenel’e kulak veriyoruz. Herbie Hancock, Quincy Jones, Wayne Shorter ve Terence Blanchard bize kendi bakış açılarını aktarırken, bir yandan da Orhan Tekelioğlu, Gökhan Akçura, Hülya Tunçağ, Dan Morgenstein, Murat Beşer, Mikael Ringquist, Dost Kip, Michael Farguharson, Ahmet Yeşiltepe, Zuhal Focan gibi akademisyenler, araştırmacılar ve yazarlar yazılı tarihle kendi tecrübelerini birleştirip, boşlukları tamamlıyorlar. Müziğini Türkiye sınırlarının dışına taşıyanları, Baki Duyarlar, İlhan Erşahin, Mehmet Ali Sanlıkol, Emre Kartarı, Ali Perret, Selen Gülün ve Kerem Görsev de, son dönem jazz ile, jazz eğitimiyle ve Türk jazz’ıyla ilgili görüşlerini paylaşıyorlar.

İzlerken, sadece ciddi anlamda bilgi edinmedim, onun da ötesinde memleketin ve dünyanın en önemli jazz otoritelerinin birçoğunun görüşlerini ortak bir yapıtta görme şansım oldu. Özellikle son bölümün biraz uzunca olduğunu söylemeden geçemeyeceğim. Ancak böylesine derin ve teferruatlı, aynı zamanda kaynaklara ulaşmanın da son derece zor olan bir konuyu, akıcı ve dikkat çekici bir şekilde anlatmış olması, belgeselin Akyol’un görsel anlatım dilinin başarılı bir ürünü olduğunu gösteriyor.

İlk gösterimi İstanbul Caz Festivali bünyesinde, İstanbul Modern’in bahçesinde yapıldı; önümüzdeki aylarda yeni gösterimler gerçekleşecek. Türkiye’de jazz dünyasını takip eden, Türk jazz müzisyenlerinin albümlerini edinip onları dinleyen, onları biraz daha yakından tanımak isteyen her jazz severin izlemesi gereken bir belgesel, *Türkiye’de Caz*.

Bu projeyi baştan sona var eden Batu Akyol'a, buradan hem şükranlarımı sunuyorum, hem de kararlılığı ve tutkusunu için kutluyorum. İsterseniz, bir de ona kulak verelim, ve belgesel fikrinin nasıl oluştuğunu kendi sözlerinden dinleyelim.

Türkiye’de jazz’i takip etmeye Nardis’te başladım. Nardis’e sıklıkla giderdim. Türk jazz müzisyenleri de sıklıkla gelir Nardis’e, çalmasa bile. Onlarla aynı ortamda olmak, sohbet etmek her zaman benim için çok keyiflidir. Aynı dönemde, Cüneyt Sermet’in ünlü Cazın İçinden kitabından haberdar olmuştum. Bu kitapta, Cüneyt Sermet her tarafı darmaduman eden yoğun eleştirilerinin ardından, 10-15 sayfalık bir Türk jazz kronolojisine yer veriyor.

Babam daha çok Fransız şansonlarıyla ilgilenirse de, ondan jazz tarihiyle ilgili anılarını dinlerdim. Okuduklarımla, babamın anlattıklarından hatırladıklarım bir araya gelince bu konuyla ilgili soru işaretlerim daha da arttı. Türk jazzcılarıyla ilgili bir hikaye var mı, diye düşünerek araştırmaya başladım. Bununla ilgili bazı radyo programları yapılmış, TV programları düzenlenmiş, ancak toparlayıcı bir şekilde bugüne kadar olan süreci anlatan, milat taşlarını gösteren bir yapıma rastlamadım. Ardından Önder Focan’a sordum, “Türk jazz belgeseli olsa nasıl olur?”. Ancak o da “Hemen orada dur, Türk jazz’i diye bir şey yok.” şeklinde yanıtladı: “Müzikal açıdan bakacaksan, bir Türk tonu yok jazz geleneği içinde. Öte yandan Türklerin jazz üzerine olan etkisini araştırıcaksan da, jazz’ın Türklere etkisini araştır bence. O daha ciddi bir konu.”

Zuhal Focan da koordinasyon konusunda tam destek verdi ve tanıdığı, belgesele destek verebilecek müzisyenleri benimle tanıştırmaya başladı. Önce en eskilerden başladık, yenilere doğru geldik.

Yaklaşık iki buçuk yıl boyunca şiddetli bir şekilde sponsor arayışını devam ettirdim, ama nafile. Maalesef sponsor bulamadık. Prodüksiyonu, kendi prodüksiyon firmam olması sebebiyle kendi imkanlarımla götürdüm. Kültür Bakanlığı da projemizi uygun görmedikten ve destek vermediği netleşti. Sonra da artık sponsor arayışlarımızı bir kenara bıraktık ve bu işi tamamen kendimiz üstlenmeye karar verdik. Tabii ki birçok insanın da bu işin içinde büyük desteği var. En başta Önder ve Zuhal Focan geliyor. Aynı zamanda Nardis’i de bana açtılar, orada birçok röportaj kaydettik. Amerikan Konsolosluğu, Amerika’daki çekimlerimiz konusunda büyük destek oldu. İKSV de bize destek oldu, hem İstanbul Caz Festivali’ndeki gösterimimizin organizasyonu konusunda, hem de kendi arşivlerini bize açarak.

Belgeselin hikayesine geçmeden önce, içeriğiyle ilgili konuşalım istersen. Okuyucularımız belgeseli izleyecektir elbette, ancak biraz da önden tanıtmak adına genel hatlarıyla bahsedelim. Gördüğüm kadarıyla kurguyu üç ana konu üzerinden planlamışsın: Türkiye’de jazz’ın kronolojik gelişimi; Türk jazz’i konseptinin araştırılması; jazz eğitimi ve Türkiye’de jazz’ın bugünü...

Başta bunu büyük puntolarla söylemek lazım: Bu bir Türk jazz tarihi çalışması değil.

Bu çalışmayı sağlıklı bir şekilde yapabilmek için, uzun yıllar boyunca bu konuyla alakalı araştırmalar yapmış insanların işi içinde olması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca, ben bir müzik sosyoloğu değilim, ben belgeselciyim. Belgeselciliğin içerisinde de ancak edinebildiğim materyaller doğrultusunda ilerleyebilmem mümkün.

Maalesef Türkiye'de bir arşiv kültürü olmadığı için, herşey şehir efsanesinde şekilde anlatılıyor. Kimin ne kadar iyi olduğu, ne çaldığı hep kulaktan dolma hikayelerle biliniyor. Ya da o gün gerçekleşenleri görmüş, canlı şahitlerin tanıklığıyla ortaya çıkıyor. Ancak, jazz'ın ilk günlerini bilen, o günlerle canlı tanıklık yapmış çok az insan kaldığı için, insanlar sürekli duydukları hikayeleri tekrarlıyorlar. O zaman da, birçok insanla konuşup, çarpaz sorgular yapmak gerekiyor. Bu sebepten ötürü, biz de çok görüşme gerçekleştirdik, ortaya son derece karmaşık bir yapı çıktı. Onu sadeleştirip, akıcı bir senaryo haline getirmek de en büyük zorluklardan biriydi.

Ben tarih belgeseli yapmak, kronolojik bir şekilde "Bu yılda bu oldu, şu yılda onunla bu çaldı", gibi bir anlatımım olsun istemedim. Sosyolojik olarak etkisi olan tarihi olayların, milad taşı olabilecek şeylerin uçlarını gösterme bazında bir film oluşturmaya çalıştım. Mesela, jazz'ın ilk başlama dönemini anlatmak ve o dönemi tanıklardan dinlemek... O dönemin canlı şahitleri olduğu için, o insanlarla bugün konuşma fırsatımız olduğu için, Türkiye'de jazz'ın başlangıcını söyleşiler aracılığıyla vermeye çalıştık.

Kronolojik anlatım sırasında, tabii ki bir sürü ismi geçmeyen müzisyen var. Bu noktada da dikkat ettiğimiz şey, kronolojik anlamda ilk olmaları ya da dünya çapında bir hareket olmasıydı. Mesela, büyük Haçaturyan Orkestrası'ndan bahsederken, bunun dünya çapında olup olmadığını sorgulamadık, çünkü ilk büyük orkestra Haçaturyan Orkestrası'ydı. Ya da, belgeselde Arif Mardin'in aranjerliği üzerinde önemli bir vurgu var. Ancak, Arif Mardin jazz aranjerliğinden daha çok soul ya da popüler müzikteki aranjerliğiyle dünya çapında ünlü olup büyük başarılar kazandı. Ama diğer yanda, dünyaca ünlü müzik eleştirmenlerinden aldığı değerlendirmeler bazında biz onu dünya standartlarında bir jazz aranjeri olarak işledik. Bunun en büyük şahidi de Quincy Jones'tur, diğeri Dizzy Gillespie, bir diğeri de Cüneyt Sermet'tir. Ve Dizzy haricindeki bu iki önemli insanla da konuşup, onların canlı tanıklığını alarak Mardin'in başarılarının altını çizdik.

İkinci bölümde "Türk jazz'ı var mı?" sorusunun cevabını bulmaya çalıştık. Ben cevabını vereyim: "Yok!" Elli kişiyle konuştuktan sonra söyleyebileceğim ve neredeyse konuştuğumuz herkesin de mutabık kalacağı cevap bu.

Ortaya çıkan sonuç: bir ülkenin jazz'ı diye bir şey yok. Bu sadece Türkiye için geçerli değil, İngiliz jazz'ı, Alman jazz'ı, ya da Fransız jazz'ı da yok. Bunu ispatlayan da konuştuğumuz, bu konuda otorite olan saygıdeğer bir sürü insan. Türk jazz'ıyla alakalı denemeler, ya da kendi etnik kökeniyle ilgili bazı aşılama yapmaya çalışan müzisyenler var. Bence bunlar çok değerli. Bu bağlamda yapılmış olan denemelerin tamamının Anadolu lokasyonunda, müziğe farklı bir tat kattığını düşünüyorum. Buna da bir Türk jazz'ı değil, Orta Doğu'nun jazz'a kattığı bir değer olarak bakıyorum.

Ben bu belgeselle lokasyon bağımlı bir jazz olmadığını kendime de ispatladım. Öte yandan, bu konu da bence tartışmaya açıktır, hatta tartışılması da gerekir.

Üçüncü bölümde de Türkiye'de jazz eğitimi yaklaşımını araştırdık ve böyle bir şey olmadığını tespit ettik. Belli senelerde belli başlı girişimler olduğunu gördük. Mesela Bilgi Üniversitesi'nde belli dönem mezun olan jazz müzisyenlerinin çoğu, şu anda piyasadaki kendini kanıtlamış, yetenekli, bomba gibi müzisyenler. Eğer Bilgi Üniversitesi, bugüne kadar devam etmiş olsaydı, bence bir ekole de dönüşmeye başlardı.

Aslına bakarsan, belgeselde bugünün jazz'ına tam olarak değinmiyoruz. Genelde bugüne kadar olan jazz'a bakıyoruz. Bugünkü gençlerin çıkarttıkları albümlerin, yaptıkları çalışmaların belgeselin son kısmına sığmayacağına kanaat getirdim. Bu konunun arca işlenmesi gerekiyor bence. Eski genç jazzcılarımıza göre, bugünkü genç jazzcılarımız jazz'a olan yaklaşımlarındaki deneyselliği, sorguculuğu, tekniklerinin yanı sıra, ruhlarını katmaları konusunda daha iddialı işler yapabiliyorlar. Ama bunu sanatçı kişilikleri sebebiyle değil, sorgucu kişilikleri sebebiyle daha fazla gerçekleştirebildiklerini düşünüyorum.

Belgesel süreci boyunca, Türkiye'de jazz adına birçok önemli insanla konuştun, birçok farklı bakış açısını bir potada eritebildiğini düşünüyorum. Bütün bu görüşmeleri, edindiğin bilgileri göz önünde bulundurduğunda, bugünden itibaren, 2013 yılından itibaren jazz'ın nereye doğru gideceğini düşünüyorsun?

Öncelikle sponsorluk ve halka ilişkiler açısından bakacağım jazz'a: Sponsorluk işinin ve müzikal anlamda PR sektörünün evrim geçirmesi gerektiğini düşünüyorum. Müzik tanıtımını yapan insanlar, seyirciyi konsere çekmeyi, ya da bilet satmayı başarıyorlar, ancak müziği tanıtılması, müzisyenin anlatılması, müziğin, dinleyiciye sevdirmesi konusunda daha çok yolumuz var. Bilet satmak anlamında ne kadar başarılılarsa, müziği tanıtmak anlamında o kadar başarısızlar. Tabii bu işin sadece tanıtım kısmı: insanlara jazz'ı tanıtmak, onlara bu müziği anlatmak, hatta sevdirmek anlamında yapılacak daha çok iş var.

Bugün İstanbul'da nispeten ciddi bir jazz sahnesi var, ancak İstanbul'un dışına çıktığımızda, müzisyenlerin sahne alabileceği yerlerin azlığı bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Yani İstanbul, bu anlamda önemli bir merkez olmaya başladı, ancak henüz ülkenin geri kalanına bu etki yansımadı.

Tabii, New York'a bile baktığımızda, orada da jazz'ın güllük gülistanlık bir durumda olmadığını göreceksiniz. Jazz, Amerika'nın genelinde de eski günlerini arıyor, her şey iç açıcı değil. Öte yandan Japonya, Japonya'dan sonra da Avrupa jazz konusunda ileride. Ticari anlamda baktığımızda, kaşesi en yüksek olan müzisyenler, Avrupa'nın her köşesinde konserler veriyorlar. Tabii, Avrupa jazz'ının etkinliğinin de tüm dünyada daha fazla olduğunu da görüyorum. Bunu da araştırmacı gözle söylüyorum tabii, müzikal kimlik ya da müziğin karakteri açısından değil.

Peki belgesel sürecinde yaşadığın en büyük sorun neydi?

Maddi anlamda kimsenin destek olmaması. Türkiye’de, jazz, PR değeri, marka değeri anlamında pahalı bir kelime. Bu doğru. Öte yandan, jazzla ilgili bir yapıt ortaya koyduğunuz zaman bile, bunu destekleyecek insan ya da kurum bulmak çok zor.

Bunun ötesinde, başka bir sorun da arşiv. Ses kaydı bile o kadar az ki... Arif Mardin’den bu kadar bahsediyoruz; ancak Cüneyt Sermet hayatta olduğu için onun kaydına ulaşabildik. İsmet Sıral’ın kayıtlarını bulabildik. Hrant Lüsikyan’ın tek konser kaydı, ancak Temmuz’daki gösterim günü elimize ulaştı. Şu anda, belgeselimizde, Hrant Lusikyan’ın son döneminde yapılan bir canlı performans kaydı bulunuyor, ancak ona bile ulaşmak çok zor oldu. Görüntü, zaten hiç yok.

Bunu bir şikayet olarak da görebilirsin. Bizim kültürel tarihimize alakalı bir koruma mekanizmasının olmaması, bence bu ülkede yapılan bir rejim değişikliği kadar kötü bir karardır. Kültürel varlıkları korumayla alakalı bir arşiv sisteminin devlet nezdinde olmaması çok yazık.

TRT mesela... Arşiv sistemi anlamında BBC’yle birebir aynı yapıya sahip olacak şekilde kurulduğu için, insanın beklentisi yükseliyor. TRT’nin bu konuda bir misyon üstlenmesi gerekir mi, onu bilemiyorum, ancak bizim jazz müzisyenleriyle yaptığımız görüşmelerde, hep kendi emisyonlarının üzerine başka ses kayıtlarının kaydedildiğini, eski kayıtlarına ulaşmakta çok büyük güçlük çektiklerini öğrendik. Tabi bu problem sadece jazz’la ilgili değil – Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, sinema... Hepsi için önemli. Genel bir politika belirlenip tüm bu eserlerin, kendi kültürümüzün ve sanatımızın ciddi anlamda korunması gerektiğini düşünüyorum.

Söz uçar, yazı kalır. Kayıtlar olmadığı zaman, siz de ancak şehir efsanelerinin peşinden koşarsınız. Belgesel sürecinde, bilgisine, otoritesine son derece güvendiğimiz insanlarla konuşup onların tecrübelerine başvurduk. Ancak, herkes benim kadar şanslı olmayabilir, ya da herkes bu insanlara ulaşamayabilir.

Belgeselde de, kronolojinin derinlemesine detaylarına girmeye biz de cesaret edemedik. Mesela, Hülya Tunçağ, bu konunun çok önemli bir uzmanıdır ve birçok önemli olaya canlı tanıklık etmiştir. Eğer bir Türk Jazz Tarihi çalışması olacaksa, o projenin içinde mutlaka Hülya Tunçağ olmalıdır bence. Ancak bu belgeselde, daha önce de söylediğim gibi, bir Türk jazz tarihi çalışması yapmıyorum. Böyle bir amacım da yok, misyonum da. Ben sadece öne çıktığını düşündüğüm isimleri, parlayan noktaları göstermeye, ilerleyen dönemlerde işlenebilecek yeni başlıkların altını çizmeye çalıştım. Mesela, Türkiye’deki azınlıkların jazz müziğine yaklaşımı apayrı bir konu. Yeni akımdaki, genç Türk jazzcılarının yaptığı işleri, onların gelişimini ayrıca incelemek gerekiyor. Sosyal, kültürel anlamda, jazz çalınan mekanların, gece hayatına ve popüler kültüre olan yansımaları da başlı başına bir dosya konusu.

Ve tabi ki İsmet Sıral. İsmet Sıral da bence bir belgesel konusudur ki, bu anlamda paralelde bir çalışma da devam ettiriyoruz. Dost Kıp’le ortak bir proje hedefliyoruz; Loyka olarak İsmet Sıral belgeselinin yapımcılığını üstlenmeyi planlıyoruz.

İsmet Sıral demişken; belgesel boyunca sadece bir albümden bahsediyorsunuz: Jazz Semai. Neden?

Jazz Semai, çıkan ilk Türk jazz albümü olarak geçiyor. Ayrıca, Tuna Ötenel’in de artık pek taraftarı olmasa da, içinde jazz tınıları olan, bölgesel anlamda belli melodilerin ve ritimlerin bu işin içine dahil olmasına da sebep olan bir yapıt, bir milad. Bunun müzikal değerini benim tartışmaya yetim yok, ancak o dönemde yarattığı yaklaşım anlamında bir değeri olduğunu düşünüyorum.

Peki, bu albüm küresel anlamda ses getirdi mi? Gördüğümüz kadarıyla hayır. Bunun global anlamda ses getirmemiş olması, bu albümün önemli bir adım atmadığı anlamına da gelmiyor. Jazz Semai, bence Türk jazz’ı içinde bir milad.

Belgesel için sadece Türk müzisyenler ve araştırmacılarla değil, uluslararası anlamda çok önemli olan, Quincy Jones, Wayne Shorter, Herbie Hancock, Terence Blanchard, Dan Morgenstein gibi isimlerle de görüştünüz. Biraz bu açımdan bahsedebilir misin? Bu insanların belgesele nasıl bir değer kattığını düşünüyorsunuz?

Bu belgeseli, kendi içimizde çekip, kendi içimizde seyretmek kaygısıyla hazırlamadık. Bu sebepten ötürü, bir dış göz değerlendirmesi olması gerektiğini düşünüyordum. Öte yandan, belgeselde konusu geçen bazı insanlar, zaten yurtdışına çıkmışlar ve kendilerini orada geliştirmeye devam etmişler. Bunun başında da Arif Mardin geliyor. Türk jazz'ında büyük atılımlar gerçekleştiren insanlar, yine Arif Mardin'in peşinden Amerika'ya gitmişler, orada eğitim almışlar. Bunu gözardı etmek mümkün değil.

Bu konuyu yurtdışı bakış açısıyla da değerlendirmek gerekiyor, diye düşündüm ve bu konudaki en yetkili isimleri bulup, birinci ağızdan yorumlarını almaya çalıştım. Quincy Jones'a ulaşmak için üç ay uğraşsak bile, sağ olsunlar hiç biri bizi geri çevirmedi.

Mesela, Wayne Shorter'la açıyorum belgeseli. Bunun da çok önemli bir sebebi var. Jazz, aslında başlangıcı itibarıyla Afrika'dan Amerika'ya uzanan bir müzik olsa da, bugün geldiği yer bambaşka. Belgesel tanıtım filmimizde de Amerika'daki pamuk tarlalarından bahsediyoruz, ama şu anki Amerikalı jazzcıların bile bu psikolojiyle jazz yaptığını düşünmüyorum. Jazz'ın bir protest yanı var, bunu inkar etmek mümkün değil, ancak protest olmasından çok, jazz'ın birleştirici, yapılandırıcı özelliğinin daha da öne çıktığını düşünüyorum.

Wayne Shorter, şu anda yaşayan jazz efsanelerinden biri ve jazz'ın bu birleştirici özelliğini çok güzel ifade etti. Böyle bir efsanenin bugünkü jazz'ın tanımını bu şekilde yapıyor olması, çalan müzisyen Türk, Japon, Mısırlı, Amerikan ya da İngiliz olduğu fark etmeksizin, jazz'ın bir dünya müziği olduğunu tekrar kanıtıyor.

Yurtdışıyla bu kadar etkileşimli bir şekilde bu müziği üretiyor, tüketiyor ve tüketiyorken, bu efsanelerle konuşma fırsatımız olduğu için onlarla da konuştuk. Öte yandan, bugün birçok yetkin jazzcının eğitim aldığı Berklee gibi bir ekol varken, orayı da yok saymak olmazdı. TRT'nin içindeki emisyonlar nasıl önemliyse, Berklee de Türkiye'deki jazz açısından o kadar önemli. Bugün tanıdığımız ve bilir kişi olduğumu düşündüğümüz birçok müzisyenin yolu Berklee'den geçmiş.

Belgeselde de görmüşsündür, Mike Ferguson, "Önce jazz'ın ne olduğunu tartışalım." diyor. Jazz nedir ki? Emprovizasyon mu, müziğin içinde bazı tınıların olması mı? Ferguson'a göre, hayır. Bugün jazz çok büyük bir şemsiye, çok geniş bir anlam. "Bugünün jazz'ı nedir, ya da jazz bugün neye dönüşmüştür?" diye sormak da lazım. Bu anlamda bazı söyleşiler sırasında, Türkiye'de jazz konseptinin ötesinde, daha genel kavramlar etrafında yanıtlar aldığımızı da düşünüyorum.

Türkiye jazz'da kendi ekolünü üretmese de, aslında çok değişik açılırları olan bir ayna görevi üstlenmiş. Hangi ekol gelse, buranın tadıyla, yorumuyla burada kavrulmuş kendi karakterini edinmiş...

Quincy Jones'a ulaşmakta zorlandığını biliyorum. Quincy Jones'un dışında, ulaşmakta, konuşmakta en çok zorlandığın insan kimdi?

İlhan Mimaroglu ve Ayten Alpman. İkisini de, bu proje döneminde kaybettik maalesef. İlhan Mimaroglu'yla buluşma tarihimizi netleştirdikten sonra, vize işlerimizi çözemediğimiz için bir sene kadar geciktik ve ancak İlhan Mimaroglu vefat ettikten sonra New York'a gidebildik. Çok sevgili eşi Güngör Hanım bize bütün desteğini verdi, bize çok yardımcı oldu. Ayten Hanım'la da görüşecektik, ancak çok aniden onu kaybetmek bizi çok üzdü. Bu iki isim bende büyük bir ukte dir...

Cüneyt Sermet'e de ulaşmak kolay olmadı. Cüneyt Sermet, çok sert mizacı olan, prensiplerinden ödün vermeyen, inanılmaz bir bilgi birikimi olan muhteşem bir insan. Jazz'a yaklaşım anlamında çok konservatif. Onun sevmediği şeylerle ilgili fikrini değiştirmekte çok zorlanabilirsin. Ancak doğru bulduklarını da savunmak konusunda da çok kuvvetlidir. Didim'de yaşıyor, sağolsun bize bütün gününü ayırdı. İnanılmaz keyifli bir görüşmeyi benim için.

Ah bir de, Dave Brubeck vardı. Ondan da görüşme için onay almıştık, ancak bu süreçte onu da kaybettik maalesef.

Röportajlar sırasında başına gelen ilginç olaylar, yaşadığın ilginç enstantaneler...

Cüneyt Sermet'le olan görüşmemiz başlı başına bir hikayedir. Ondan jazz dünyasıyla ilgili çok ilginç tüyolar aldık. Mesela, kendisiyle görüşmeden önce, bas partiyonları biraz daha az gelen parçayı dinlerken, rezonans yaparak bas hattını başında hissedebilmesi için, plağın çaldığı pikabı ısırtarak dinlediğini okumuştum. Bunu sordum, o da "Doğru", dedi, hatta kendisi anlattı: "Ah o pikabı bulsak keşke, onun her yeri dış izidir."

Mesela, İlhan Mimaroglu... İlhan Mimaroglu'nun çalışma odasında hangi plağı çekerseniz çekin, hepsi imzalı. Hem elektronik, hem de jazz dünyasındaki yüzlerce yıldızın imzalı plakları... Mesela, arşivde, Mimaroglu'nun Charles Mingus'la, Mingus'ın dehası üzerinde yaptığı ve hiç bir yerde yayınlanmamış bir röportajını buldum. Güngör Hanım da çok ilgilendiğimi görünce bu kaydı bana verdi. Ben de dijital aktardım.

Hatta bu kaydı bir gün Jazz Dergisi'nde de yayınlamak konusunda ayrıca konuşalım.

Konuşalım tabii! Ben de çok memnun olurum.

Maffi Falay da çok ilginçti. Maffi, herkesi cebinden çıkarabilecek gençlikte, tanıdığım en yaşlı trompetçi. Filmi izleyenler, Maffi'nin kendi ağızından, Dizzy Gillespie'yle olan diyalogunu kaçırmasınlar.

Belgesel, Emek Sineması'nın tarihi ve bugünü durumunu tasvir eden bir bölümle başlıyor...

Emek Sineması'nın kuruluşu, Türkiye'de jazz'ın başladığı döneme denk geliyor. Cumhuriyet tarihinin ilk salonu Emek. Biz arşiv tutamıyoruz, kültürel değerlerimize sahip çıkmıyoruz diyoruz, ancak bir de olanı yıkıyoruz. Ben her şartta, her noktada, bu durumu protesto ediyorum. Semt yıkılsa, Emek Sineması gibi tarihi binaların yıkılmaması gerektiğini düşünüyorum. Eğer devlet koruması yapılamıyorsa, yıkılmaması için de ne kadar ticarileştirmek gerekiyorsa, o kadar yapılsın. Sonuçta, orası bir kültür merkezine çevrilebilir, bir vakıf binası halinde kalabilirdi. Devlet buna bir teşvik verebilirdi; bir sürü şey yapılabilirdi. Ancak hesaplar daha büyük olduğu için, anladığım kadarıyla oranın yıkılması gerekiyordu. Bunun önünde durabilecek kimse de yoktu.

Ben belgeselciyim, tarihi belgeledim: Emek Sineması'nın tarihiyle ilgili üç beş cümle ve yıkıldığı tarih. Yorum da izleyiciye ait.

Ekleme istediklerin...

Belgeselde öne çıkardığımız insanlar, otoritelerin dünya standartlarında olduğunu kabul ettiği insanlar. Ben de bu insanların öne çıkarılması gerektiğini düşünüyorum, çünkü biz bu belgeseli yurtdışında da göstereceğiz. Lokal değerlerden de bahsediyoruz bazı noktalarda, ancak bizim dünya çapında olan müzisyenlerimiz olduğunu da göstermek istiyorum açıkçası.

Türkiye’de Caz Belgeseli’ni, önümüzdeki aylarda Türkiye’de de gösterime alacağız. Bizim bu gösterimlerdeki tek şartımız ücretsiz olması. Çünkü biz bu belgeseli gerçekleştirirken, maddi bir destek bulamadık. Destek bulamadığımız eser için de bir gelir elde etmek yerine, mümkün olduğu kadar çok kişiye ulaşmasını istiyoruz. Hatta önceliğimiz üniversiteler: Bu röportajı okuyan akademisyenler de kendi üniversitelerinde bu belgeselin gösterimini gerçekleştirmek isterlerse, bizimle irtibata geçmeleri yeterli olacaktır. Yönetmen katılımlı bir şekilde bile bunun gösterimini organize edebiliriz.

Bu belgesel, hiç bir şeyin bir sonuç raporu, tamamlayıcısı değil. Tam tersine, bir başlangıç noktası. İncelenmesi gereken daha bir sürü dönem var. Mesela, 1960-1980 arası inanılmaz bir üretim gerçekleşmiş. Azınlıkların jazz’a olan etkisiyle ilgili ayrı bir çalışma yapılabilir. Yeni dönem jazz’cılarının ve hatta Türk müziğiyle jazz arasında hibrid bir tarz oluşturup, bunu dünyaya yaymayı başaran, Ömer Faruk Tekbilek, Erkan Oğur, Kudsi Ergüner gibi müzisyenlerle ilgili de çalışmalar yapılması gerekli. Belgeselin daha çok insana ulaşması açısından ‘Türkiye’nin İlk Caz Belgeseli’ diyoruz, bu belgeselin devamı olarak yeni projeler üretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Hatta şimdiden, elimizdeki tüm materyali, bu konuda tez çalışması yapan bir arkadaşımıza açtık. Yılbaşında da, belgeselin içinde yer alan herkesle yaptığımız röportajların ham hallerini içeren, belgeselin kaydını da içerecek olan bir kitap çıkaracağız.

Bu yazı, Jazz Dergisi’nin Ekim 2013 tarihli 71. sayısında yayınlanmıştır.

Reklamlar

Tweetle

Paylaş 0

G+

★ Beğen

Bunu beğenen ilk kişi olun.